

ЗӨВШӨӨРЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮҮРЭГ ХҮЛЭЭСЭН:

МОНГОЛЫН АЛТ (МАК) ХХК –ИЙН
ЕВРО БЛОК ҮЙЛДВЭРИЙН ДАРГА

Д. БАДАМДАМДИН

**УЛААНБААТАР ХОТЫН НАЛАЙХ ДҮҮРГИЙН V- Р ХОРООНД БАЙРЛАХ
МАК ДЭНЖИЙН ЭЛС-1 УУЛЫН ХЭСГИЙН 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

/АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР: MV-015573 /
/АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 2095025/

БОЛОВСРУУЛСАН:

МАК Евро блок үйлдвэрийн
Байгаль орчны мэргэжилтэн

Б. Дашням

2024 он

АГУУЛГА

ОРШИЛ

1. Уулын хэсгийн товч танилцуулга.....	3
2. Байгаль орчин, нийгэм эдийн засгийн тодорхойлолт.....	9
3. Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт.....	11
4. Байгаль орчны менежментийн тухайн жилийн төлөвлөгөөний гол зорилт.....	16
5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	17
6. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө.....	19
7. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	20
8. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө.....	21
9. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө.....	21
10. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр.....	22
11. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө.....	27
12. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь.....	28
13. Байгаль орчны төлөвлөгөөний нийт зардал.....	28

ОРШИЛ

Дэнжийн элс-1 уулын хэсгийн 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг 2024 онд батлагдсан байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлан, өмнөх жилүүдийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэсэн БОАЖЯ-ийн сайдын 2019 оны 10 сарын 29 -ний өдрийн № А/618 тушаалаар батлагдсан “Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагын тухайн жилд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 1, 3 дугаар хавсралтын дагуу боловсруулав.

Өмнөх оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэх Нийслэлийн байгаль орчны газрын ажлын хэсэг төлөвлөгөөний хэрэгжилт дээр 97 % буюу хангалттай гэсэн үнэлгээ өгсөн.

НЭГ. ДЭНЖИЙН ЭЛС-1 УУЛЫН ХЭСГИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Компанийн танилцуулга:

“Монголын Алт” (МАК) ХХК нь 1993 онд үүсгэн байгуулагдсан, үндэсний хөрөнгө оруулалттай, Монгол улсын тэргүүлэх компаниудын нэг билээ. Манай компани уул уурхай, барилгын материал үйлдвэрлэл, хөдөө аж ахуй, агаарын тээвэр, үл хөдлөх хөрөнгө, хэвлэл мэдээлэл зэрэг чиглэлээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Үйл ажиллагааныхаа туршид улс, орон нутгийн төсөвт татвар төлөлтөөрөө тогтмол тэргүүлж ирсэн бөгөөд байгаль орчинд сөрөг нөлөө багатай, дэлхийд тэргүүлэх сүүлийн үеийн дэвшилтэт техник технологийг үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэлдээ нэвтрүүлж, улс эх орныхоо хөгжил, эдийн засагт даацтай хувь нэмэр оруулах томоохон төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж байна.

1.1 Уулын хэсгийн зорилго:

Уулын хэсэг нь Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх бодлогын хүрээнд орон нутгийн эрдэс түүхий эдэд тулгуурласан жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, импортыг орлох, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, уул уурхай, барилгын салбарын өсөн нэмэгдэж буй түүхий эдийн хэрэгцээг хангах юм.

1.2 Ордын газар зүйн байршил:

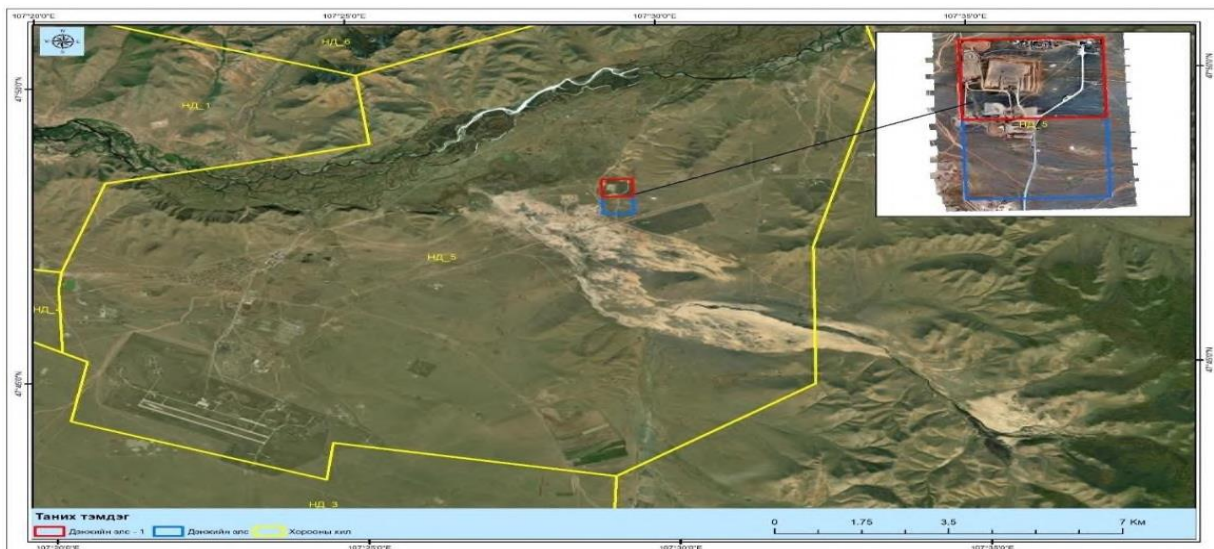
Дэнжийн элс–1 хайгуулын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбай дахь Дэнжийн элсний орд нь Улаанбаатар хотын Налайх дүүргийн нутагт, Улаанбаатар хотын төвөөс 60 км–т, Налайх дүүргийн төвөөс 15 км–т Зуун модны элсний ордтой зэргэлдээ оршино.

Ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаар MV015573A. Тусгай зөвшөөрлөөр олгогдсон нийт талбайн хэмжээ 33.77 га болно.

Анх Дэнжийн элс-1 нэртэй талбайн 12748Х тоот хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг “Ашигт малтмалын тухай” Монгол улсын хуулийн дагуу АМГТХЭГ-ын Кадастрын бүртгэлийн төвийн даргын 2007 оны 2213 тоот шийдвэрээр “Монголын Алт” (МАК) ХХК-д “Гипфель” ХХК-ийн эзэмшиж байсан 9973Х тоот тусгай зөвшөөрлөөс хэсэгчилсэн байдлаар шилжүүлэн олгосон байна.

Хайгуулын ажлын дүнд "Дэнжийн элс"-ний ордын элсний бодитой (В) нөөцийг 221.327.36 м³, хайрганы бодитой нөөцийг (В) 5.675.06 м³, элсний (С) боломжтой нөөцийг 316.684.07 м³, хайрганы боломжтой нөөцийг 6.814.94 м³ гэж тогтоосон. Ордын нийт элсний нөөц нь 538011.37 м³, хайрганы нийт нөөц 12.490.0 м³ болж байна.

“Монголын Алт” (МАК) ХХК-ийн "Дэнжийн элс"-ний орд нь Улаанбаатар хотын Налайх дүүргийн нутаг дэвсгэрт байрладаг бөгөөд тус уурхай нь зам тээвэр, цахилгаан, харилцаа холбооны бүхий л хэлбэрийг ашиглах боломжтой, дэд бүтцийн хөгжил сайтай бүсэд оршдог. Уулын хэсгийн талбайн байршлын зургийг доор харуулав.

Зураг 1. Талбайн байршил

1.3 Цахилгаан хангамж:

Уулын хэсгийн тоног төхөөрөмжүүдийн цахилгаан эрчим хүч, ажилчдын байрны гэрэлтүүлгийг 35 кВ-ын ЦДАШ, 35/04 кВ-ын дэд станцаас хангаж байна.

1.4 Усан хангамж:

Элсийг угааж боловсруулах төхөөрөмжинд усан хангамж шаардлагатай ба уулын хэсгийн ажилчдад ундны усыг гүний худгийн уснаас хангаж байна. Тухайн оны ус ашиглалтын дүгнэлтийг мэргэжлийн байгууллагаар гаргуулж, гэрээг холбогдох сав газартай байгуулж гэрээний үүргээ биелүүлэн ажилладаг. Уулын хэсгийн хувьд элс угаах төхөөрөмжийн усны хэрэглээг багасгах зорилгоор ашигласан усаа хуримтлуулж дахин элс угаахад ашиглаж байна. Төслийн ажилчдын унд ахуйн хэрэглээний хувьд 1 хүн өдөрт 20 л/хоног ба төслийн хэрэгжих хугацаанд 42 хүн ажлын 240 хоног ажиллахаар байна

Хүснэгт № 1 Уулын хэсгийн хэрэглэх усны тооцоо

д/д	Зориулалт	Хоногийн хэрэглээ м ³	Жилийн хэрэглээ м ³	Тайлбар
1	Унд ахуй	80	604,800	42 ажилчин ажиллахаар тооцов
2	Үйлдвэрлэл	1258.3	226,500	Нийт ашиглах усны хэмжээ 3.000.000 м ³ эргүүлэн ашиглах усны хэмжээ 2,773,500 буюу 92.45 %
3	Мод усалгаа	40	1,200.0	1000 ширхэг мод, 30 удаа
Нийт			2,031,300	

1.5 Уулын хэсгийн жилийн хүчин чадал

МАК Евро блок үйлдвэр нь 2024 онд 321,600 м³ блок үйлдвэрлэхээр төлөвлөсөн. Үүнээс хамааран “Дэнжийн элс-1”-ийн уулын хэсэг 109,170 м³ цэвэр элс үйлдвэрлэж нийлүүлэхээр тооцсон.

1.6 Ашиглагдах техник тоног төхөөрөмж

Уулын хэсэгт Орос, Герман, Япон зэрэг улсад үйлдвэрлэгдсэн техник, тоног төхөөрөмжийг ашигладаг. 2024 онд ашиглагдах техник, тоног төхөөрөмжийг дараах хүснэгтэнд харуулав.

Хүснэгт № 2. Уулын хэсэгт ашиглагдах техник, тоног төхөөрөмж

№	Техник, тоног төхөөрөмж	Хүчин чадал	Тоо хэмжээ
			/шт/
1	НИТАСНІ -ZХ360Н экскаватор	1,6	1
2	ХGМА 951Н утгуурт ачигч	3м ³	1
3	TONLI	25 тн	2
4	TONLI	32тн	1
5	NORD BENZ- 25 тн	18 м ³	3
6	PiSkUP үйлчилгээний машин	1 тн	1
7	Нийт		9

Зураг 2. Hitachi -ZX360Н экскаватор

Зураг 3. ХGМА 951Н утгуурт ачигч

Зураг 4. Tonly

Зураг 5. Nord benz- 25 тн

1.7 Элс ангилан ялгаж, угаах тоног төхөөрөмжийн ажиллагаа

Уулын хэсгээс автосамосвалаар бохир элс тээвэрлэж, элс хүлээн авах бункерт буулгаад, элс хүлээн авах бункерээс туузан дамжуургаар дамжин элс хуримтлуулах бункерт өгч хуримтлуулах бункерээс туузан дамжуургаар дамжин элс ангилан ялгах төхөөрөмжинд өгч элс хайргыг 5мм- ээс их, бага хэмжээтэй фракцаар ялгана.

Хаягдал хайрга буюу 5 мм-с дээш хэмжээтэй хаягдал хайрга нь овоолгын туузан дамжуурга дамжин хаягдал хайрганы овоолго үүсгэнэ. Ангилсан элсийг (5мм-с бага хэмжээтэй) угаах төхөөрөмжинд өгч холигч шурган голоор угааж элс хатаах төхөөрөмжөөс туузан дамжуургаар дамжин угаасан элсний овоолго үүсгэнэ.

Хүснэгт № 3 Тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтүүд

№	Техник, тоног төхөөрөмж	Хүчин чадал	Тоо хэмжээ /ш/
1	Хүрдэт шигшүүр	20 т/цаг	1
2	Туузан конвейр	130 т/цаг	3
3	Элс угаах төхөөрөмж XS1000*6000	140т/цаг	1
4	Элс угаах төхөөрөмж	200т/цаг	1

1.8 Ажиллах хүчний мэдээлэл

Ил уурхай нь 2-р сарын 15-12-р сарын 15 хооронд, Элс угаах төхөөрөмж 5-р сарын 1-нээс 9-р сарын 1 хүртэлх хугцаанд 2- ээлжээр тус тус ажиллана. Уурхай нь хүйтний улиралд 12 дугаар сарын 15 аас 2 дугаар сарын 15 хүртэлх хугацаанд амарна Жилд календарийн 240 хоног ажиллана. Ажиллагсад Монгол улсын хөдөлмөрийн тухай хуульд заасны дагуу ажиллаж амарна.

Хүснэгт № 4. Ажиллах хүний нөөцийн мэдээлэл

№	Албан тушаал	Орон тоо	Жилд ажиллах сар
1	Уулын хэсгийн дарга	1	12
2	Баяжуулагч инженер	1	12
3	Уулын инженер	1	12
4	Машин механизм	1	12
5	Уулын мастер	3	12
6	Цахилгааны мастер	1	10
7	Засварын мастер	1	10
8	Экскаватор оператор	3	10
9	Дугуйт ачигчийн оператор	6	10
10	Үйлчилгээний машины жолооч	3	10
11	Автосамосвол	6	10
12	Автобусны жолооч	1	10
13	Тусгай зориулалтын жолооч	1	12

14	Шигшүүрийн оператор	9	12
15	Автогрейдер	1	12
16	Гагнуурчин	3	12
	Нийт	42	

1.9 Барилга байгууламж

Ил уурхайн бүрэлдэхүүнд түүний үндсэн үйл ажиллагаатай шууд холбоотой дараах объектуудыг барьж байгуулсан. Үүнд:

- Элсний ил уурхай, хөрсний овоолго, шимт хөрсний овоолго
- Засвар үйлчилгээний төв
- Ажилчдын зоогийн газар
- Сэлбэг хэрэгслийн агуулах
- Захиргаа, ажилчдын түр амрах байр

Засварын газар, гараж

Уурхайн захиргаа, авто засварын газар зэргийг шаардлагатай тохиолдолд цахилгааны хэрэгслээр халаалтын асуудлыг шийддэг.

Сэлбэг хэрэгслийн агуулах

Сэлбэг хэрэгсэл болон материал хадгалах 2 агуулахтай ба тоног төхөөрөмж, тэдгээрийн эд анги, сэлбэг хэрэгсэл зэргийг хадгалах 50*50 метрийн хэмжээтэй. Ил уурхайн болон бусад хэсгүүдэд хэрэглэгдэх тоног төхөөрөмж, машин техникийн шатах тослох материалыг Улаанбаатар дахь төв Засвар үйлчилгээний төвөөс хангадаг ба шатахууныг Евро блок үйлдвэрт байрлах ШТС-аас зөөврийн шатахууны тэргээр хангаж байна.

Захиргаа ба ажилчдын хооллох түр амрах байр

2023 онд Засвар үйлчилгээний төвийг сайжруулж захиргааны байрыг давхар сайжруулан шийдэж өгсөн ба ажилчдын зоогийн газрыг шинээр 340,81 м² талбайд барьж ашиглалтад оруулан ажилчдын ажиллах нөхцөлийг ханган ажиллаж байна.

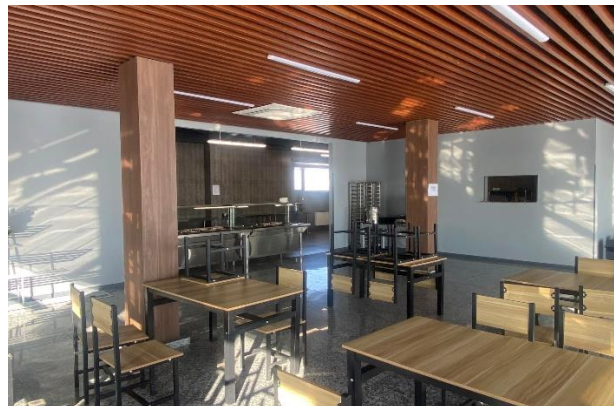
Зураг 6,7 Засвар үйлчилгээний төв, Зоогийн газар

Зураг 8 Ажилчдын зоогийн газар

Зураг 9. Ажилчдын түр амрах байр

Зураг 10. Хооллох хэсэг

Зураг 11. Сэлбэгийн агуулах

Зураг 12. 35/04 шугамын дэд станц

Нэгдсэн менежментийн тогтолцоо: МАК Евро блок үйлдвэр болон Дэнжийн элс уудын хэсэг нь 2022 оны 12 сарын 30 нд **ISO 9001:2015** “Чанарын менежментийн тогтолцоо”, **ISO 45001:2018** “Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн менежментийн тогтолцоо”, **ISO 14001:2015** Байгаль орчны менежментийн тогтолцоо олон улсын стандартуудын аудитаа амжилттай хамгаалж баталгаажуулалтын гэрчилгээг гардан авч нэгдсэн менежментийн тогтолцоог хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Зураг 13 Нэгдсэн менежментийн тогтолцооны баталгаажуулалтын гэрчилгээ

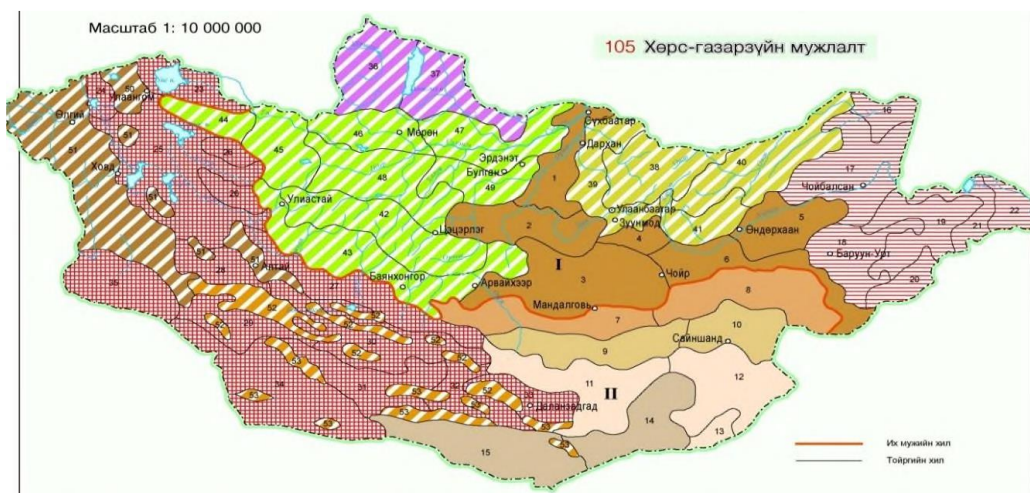
ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Уур амьсгал

Уур амьсгалын хувьд Улаанбаатар хотынхтой адил, жилийн хамгийн хүйтэн хугацаа нь 1, 2 дугаар сарууд бөгөөд эдгээр саруудад агарын температур нь $-2 -25^{\circ}\text{C}$ хэм хүрэх ба зарим тохиолдолд -35°C , хамгийн дулаан нь 07 дугаар сард $+25 +30^{\circ}\text{C}$ хэм заримдаа $+35^{\circ}\text{C}$ хүрнэ. Хөрсний хөлдөлтийн гүн нь дунджаар 3-4м-т хэлбэлзэнэ. Салхи нь ихэнхдээ Улаанбаатар хотын нэг адилаар баруун, баруун хойноос чиглэлтэй салхилах бөгөөд жилийн дундаж салхины хурд 2.8-3.6 м/с байна. Ялангуяа шилжилтийн улирал буюу хавар намартаа салхи их зонхилно.

Хөрсөн бүрхэвч

Улаанбаатар хотын Налайх дүүргийн зүүн хойд талд орших Дэнжийн элс-1 нь Туул голын урд эргээс урагш 2.5 км –т нам уулсын хоорондох өргөн хөндийн дэнж газар байрлана. Талбайн газрын гадаргуу ерөнхийдөө зүүнээс баруун тийш намссан, тэгшивтэр гадаргуу зонхилж, урд талаар нь 50-70 см гүнтэй, 1.5-1.8 м өргөнтэй жалга зүсэж орж ирнэ. Гадаргуугийн үнэмлэхүй өндөр 1400-1440 метрийн хооронд хэлбэлзэнэ. Хөрс газарзүйн мужлалтаар Хэнтийн өмнөд тойрогт багтах ба талбайн хэмжээнд тэгшивтэр гадаргуу зонхилох ба үүнтэй уялдаж хөрсөн бүрхэвч нь жигд тархалттай 1 хэвжшинжид хамаарах 2-3 төрлийн хөрс тогтворжсон ба төслийн талбай орчимоор харилцан адилгүй зузаан давхаргатай хөнгөн шавранцар болон элсэнцэр механик бүрэлдхүүнтэй хурмал үетэй нугархаг /далд глейрхэг/ хүрэн хөрс тархана. Газрын өнгөн хэсэгт ургамлан бүрхэц 70-80%-ийн бүрхэц үүсгэх ба хөрсний өнгөн гадарга жижиг үйрмэг чулуугаар бүрхэгдсэн онцлогтой

Зураг 14 Могол орны хөрс газар зүйн мужлал

Ургамлан нөмрөг

Налайх дүүрэг орчмын газар нутаг нь ургамалжилтын ангилалаар Бага хэнтийн уулархаг мужийн уулын хээрийн, нам толгодын хөндий, тал хээрийн бүсэд багтана. Налайхаас зүүн урагш Баянгийн овоо, Баян-Уул уулын хээрийн хөнгөн шавранцар хүрэн хөрстэй, жижиг үетэн-алаг өвст бүлгэмдэл зонхилох ба ботууль-хялганат-алаг өвст, чулуурхаг нам толгодоор үетэн алаг өвст- үетэн алаг өвс-шарилжит, үетэн шарилжит бүлгэмдэлтэй талхлагдсан талбай зонхилно.

Амьтны аймаг

Төслийн талбай нь төв суурин газар байрлах учир зэрлэг ан амьтан тохиолдох боломжгүй. Талбайд цөөн зүйл төв суурин амьдралтай шувууд хаа нэг тохиолдоно. Энд хон хэрээ, болжмор, тагтаа, шаазгай улаан хушуут жунгаа зэрэг цөөн зүйл жигүүртэн тохиолдоно. Дундад халхын тойрогт хамаарагдах Дэнжийн элс-1 ордын орчимд тархсан хөхтөн амьтдын зүйлийн бүрдлийг авч үзвэл махан идэштний багаас 2 зүйл амьтан, шавьж идэштний багаас 1 зүйл, туулай хэлбэртний багаас 1 зүйл, мэрэгчдийн багаас 3 зүйл, гар далавчтаны багаас 1 зүйлийг тус тус судалгаагаар тэмдэглэгдсэн.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Налайх дүүрэгт Чингисийн хүрээ, Түрэгийн Тоньюкүкийн хөшөө, Хан Хэнтийн Дархан цаазат газар, Горхи Тэрэлжийн байгалийн цогцолборт газар, Бүс нуур зэрэг түүхийн дурсгалт болон байгалийн үзэсгэлэнтэй газруудтай.

2.6 Нийгэм. Эдийн засаг

1912 оноос хятад худалдаачид нүүрс олборлож Нийслэл хүрээ лүү зөөж эхэлсэн. 1922 оны 12 дугаар сарын 25-нд Налайхын уурхай Улсын үйлдвэр болсон. 1932 он хүртэл Налайхын уурхай улирлын чанартай үйл ажиллагаагаа явуулж байгаад техник технологийн шинэчлэл хийгдэж 1954-1958 онуудад Налайхын Их уурхайг барьж

байгуулсан байна. 1962 оны 5 сарын 10-нд Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 88-р зарлигаар Налайхын уурхайн төвийг Налайх хот болгон, хороо захиргаа хотын захиргаа болгон өөрчилж байв. 1962 оны 12 сарын 6-нд Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 202 дугаар зарлигаар Налайх хотод харьяалуулан Хонхор, Горхийн хороо захиргаадыг тус тус байгуулсан. 1965 оны 12 сарын 9-нд Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 250 дугаар зарлигаар Налайх хотыг район эрхтэйгээр Улаанбаатар хотод харьяалуулж Налайх хотын харьяаны Хонхор, Горхийн хороодыг татан буулгасан улмаар Улаанбаатар хотын Уурхайчдын хороо, Налайх хот, Налайх район зэрэг засаг, захиргааны нэгж болон нэрлэгдэж байгаад 1992 оны 8 дугаар сарын 18-ны өдрийн шинэ Үндсэн хуулиар Нийслэлийн Налайх дүүрэг статустай болсон байна. Налайх дүүрэг нь Монгол улсын нийслэл Улаанбаатар хотоос зүүн урагш 36 км-т оршдог. Нийслэлийн Баянзүрх дүүрэг, Төв аймгийн Сэргэлэн, Эрдэнэ сумтай хиллэдэг, 68.7 мянган га нутаг дэвсгэрийг эзлэн оршдог. 2021-2022 оны байдлаар Засаг захиргааны 8 хороотой 10510 өрхийн 38929 хүн амтай байна. Нийслэл хоттой авто болон төмөр замаар холбогдсон. 120000, 45000 квт-ийн хос шугамаар Улаанбаатар хоттой холбогдсон, эрчим хүчний хэрэглээг 10 дахин нэмэгдүүлэх чадалтай өртөөтэй. Нийслэлийг цэвэр усаар хангаж буй дээд эх үүсвэртэй холбогдсон. Дулааны одоогийн хэрэглээг 3 дахин нэмэгдүүлэхэд хангах дулааны станцтай. Уул уурхайн, шилний үйлдвэр, эрчим хүч, авто, оёдлын мэргэшсэн инженер техникийн ажилтан, ажилчдын ажиллах хүчний нөөцтэй.

ГУРАВ. ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Дэнжийн элс, Дэнжийн элс-1 уулын хэсгийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийг 2024 оны БОННУ-ний нэмэлт тодотголоор дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг.

Байгаль орчинд үзүүлэх бохирдол, нөлөөллийн эх үүсвэр, шинж чанар, өртөгдлийн байдал

Хүснэгт 5,6,7

Нөлөөллийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүд	Сөрөг нөлөөлөл үүсэж болзошгүй нөхцөлүүд
Төслийн байршилтай холбоотой шалгуурууд	
Хүний нөлөө болон байгаль, цаг уурын өөрчлөлтөд эмзэг, эсэх;	<ul style="list-style-type: none"> - Орон нутагт салхины нөлөө ихтэй ба хүчтэй салхи шуурга үе үе болдог; - Ил уурхайн олборлолтын технологийн үе шатуудаас болон элс угаах үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас богино хугацаанд эрчим ихтэй тоосжилт үүсэж болзошгүй; - Хөрсний эвдрэл үүсэж болзошгүй; - Газар хөдлөлтийн VII баллын бүсэд оршиж байгаа;
Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл үүсэх эсэх	Орон зайн хувьд нөлөөллийн цар хүрээ цаашид тэлэхгүй бөгөөд харин төсөл хэрэгжих явцад тухайн орчинд өөр төслүүд зэрэгцүүлэн хэрэгжих тохиолдолд хуримтлагдах нөлөөлөл

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг, түүх, соёлын дурсгалт зүйлүүдэд нөлөөлөл үүсэх	Төслийн талбай нь ГТБЦГ-ын хязгаарлалтын бүсээс урагшаа 1.6 км зайд байрлана.
Төслийн БО-ны нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээнд авч үзсэн асуудлууд	
<p>Агаарын чанарт үзүүлэх нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бохирдуулагч болон аюултай, хортой бодис ялгаруулах, эсэх - Дуу чимээ, доргио чичиргээ, дулааны нөлөөлөл, цахилгаан соронзон цацраг үүсгэх, 	<p>Агаарын чанарт сөрөг нөлөө үзүүлэх дараах эх үүсвэрүүд байна. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ил уурхайн ачилт, тээвэрлэлтээс үүсэх тоосжилт; - Элсийг Евро блокын үйлдвэр лүү хүргэх тээвэрлэлтээс үүсэх тоосжилт; - Дуу чимээ болон доргилт үүснэ;
<p>Усан орчинд үзүүлэх нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Гадаргын болон газрын доорх усны нөөцийн хомсдол үүсэх, эсэх; - Цэнгэг усны нөөцийг ашиглах, эсэх; - Ус бохирдуулах, эсэх; 	<p>Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөө:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ашиглалтын үед шаардагдах технологийн хэрэгцээний болон ахуйн хэрэглээний усыг талбайд гаргасан 3 гүний худгаар хангана/ус хэрэглээг хангаж чадахгүй үед Евро блокын үйлдвэрийн худгууд болон конденсацгийн уснаас хангахаар төлөвлөж байгаа/; - Ахуйн бохир усыг цооногт хадгалах үед ханаар нэвчих, дүүрсэн үед халих замаар хөрсөнд нэвчих; - Ил уурхай, үйлдвэрийн технологийн усны хэрэглээ ба унд-ахуйн зориулалтаар хоногт 1345.6 м³, жилд 229,128 м³ цэвэр ус зарцуулахаар байна.
<p>Газрын хэвлий</p>	<ul style="list-style-type: none"> - уурхайн эцсийн хүрээнд 120.9 мян.м³ хөрс байх бөгөөд хөрс хуулалтын дундаж коэффициент 0.04 м³/м³ байна. Уурхайн хүрээн дэх нийт уулын цулын хэмжээ 3.3 сая.м³ байна. - 0.5 метр зузаан хөрсний үеэр хучигдсан бөгөөд ашиглалтын хугацаанд тээвэртэй ашиглалтын технологи (Урвуу утгуурт экскаватор, автосамосвалын хослол) ашиглан Дэнжийн элс-1 талбайгаас 105.9 мян.м³, Дэнжийн элс талбайгаас 15.01 мян.м³, нийт 120.91 мян.м³ хөрс хуулалт хийж гадаад болон дотоод овоолго үүсгэнэ.
<p>Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хөрс эвдрэх эсэх; - Хөрс бохирдох эсэх; - Хөрс доройтох, цөлжих эсэх; 	<p>Хөрсөн бүрхэвчид дараах сөрөг нөлөөллийг үзүүлнэ. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ил уурхайн хөрс хуулалт, тээвэрлэлтийн үед талхалж доройтуулах; - Ил уурхайн машин механизмаас тос, шингэн асгарах; - Хатуу хог хаягдал гарах; - Дотоод, гадаад зам үүсгэснээр хөрс эвдрэх; - Уурхай, барилга байгууламжийн нөлөөгөөр хөрсөн бүрхэвч эвдэгдэх;

<p>Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөө:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ургамлан нөмрөг, ой мод өртөх эсэх - Ховор, нэн ховор ургамлын төрөл зүйл өртөх эсэх 	<p>Ургамлан нөмрөгт дараах сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх нөхцөлтэй.</p> <p>Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хөрс хуулснаар ургамлан нөмрөг биет хэмжээгээр устаж, тодорхой хэмжээний газар талбайд нөмрөг ургамалгүй болох; - Газрын хөрс талхлагдсан газруудад ургамлан нөмрөг халцрах; - Уурхайлалтын үеийн тоосны нөлөөгөөр ургамлын ургах орчин доройтох; - Төсөл хэрэгжих талбайд ховор болон нэн ховор ургамал тэмдэглэгдээгүй тул төрөл зүйлд нөлөө үзүүлэхгүй.
<p>Ан, амьтанд үзүүлэх нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зэрлэг амьтдын амьдрах орчныг доройтуулах, эсэх; - Ховор болон нэн ховор амьтан өртөх, эсэх; 	<p>Ан амьтдад сөрөг нөлөө үзүүлэх дараах нөхцөлүүд байна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Үйл ажиллагааны үед төслийн талбай орчмын амьтад дүрвэж дайжих; - агаарын цахилгаан дамжуулах шугам сүлжээнд шувуу өртөх; - дуу чимээний нөлөөгөөр ан амьтад дайжих, амьдрах орчин нь өөрчлөгдөх; - Тунгаагуур нуурны уснаас мал амьтан уух - Тоосжилтоос мал, амьтанд сөргөөр нөлөөлөх;

Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн гол шалгуурууд болон урьдчилан тодорхойлсон сөрөг нөлөөлийн хэлбэр, эрчим, үргэлжилэх хугацааг магадлан жагсаах аргаар үнэлж дараах хүснэгтээр үзүүлж байна.

№	Нөлөөллийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүд	Нөлөөллийн хэлбэр		Нөлөөллийн эрчим			Үргэлжлэх хугацаа				
		Шууд	Шууд бус	Өөрөө зохицуулагдах	Нөлөөлөл байхгүй бага	дунд	Их	Түр зуурын (1 жилээс доош)	Богино хугацааны (1-5 жил)	Дунд хугацааны (5-15 жил)	Урт хугацааны
Төслийн байршилтай холбоотой шалгуурууд											
1	Хүний нөлөө байгаа эсэх		x		x				x		
2	Байгаль, цаг уурын өөрчлөлтөд эмзэг, эсэх;		x				x				x
3	Орон нутгийн хэтийн хөгжилд ашиглахаар төлөвлөсөн газар байгаа эсэх		x	x	x						x
Төслийн БО-ны нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээнд авч үзсэн асуудлууд											
4	Бохирдуулагч болон аюултай, хортой бодис ялгаруулах, эсэх		x		x						x

5	Дуу чимээ, доргио чичиргээ, дулааны нөлөөлөл, цахилгаан соронзон цацраг үүсгэх, эсэх	x				x					x
6	Гадаргын болон газрын доорх усны нөөцийн хомсдол үүсэх, эсэх;		x		x				x		
7	Цэнгэг усны нөөцийг ашиглах, эсэх;	x			x						x
8	Ус бохирдуулах, эсэх;		x		x						x
9	Хөрс эвдрэх эсэх;	x					x				x
10	Хөрс бохирдох эсэх		x		x				x		
11	Хөрс доройтох, цөлжих эсэх;		x		x			x			
12	Ургамлан нөмрөг, ой мод өртөх эсэх		x				x	x			
13	Ховор, нэн ховор ургамлын төрөл зүйл өртөх эсэх		x		x			x			
14	Зэрлэг амьтдын амьдрах орчныг доройтуулах, эсэх;		x		x			x			
15	Ховор болон нэн ховор амьтан өртөх, эсэх;		x		x			x			
Нийгмийн нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээнд авч үзсэн асуудлууд:											
16	Газар эзэмших, ашиглах эрх зөрчигдөх, эсэх;		x			x			x		
17	Оршин суугчдын нийгмийн байдалд сөрөг нөлөөтэй, эсэх;		x	x		x		x			
18	Нөлөөлөлд өртөж болзошгүй төв суурин газар байгаа, эсэх;		x			x		x			
19	Нүүлгэн шилжүүлэх асуудал үүсэх эсэх;		x		x						x
20	Түүх соёлын өвд үзүүлэх нөлөөлөл		x		x						x
21	Нутгийн иргэд, оршин суугчдын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх, эсэх;		x			x			x		
22	Төслийн бүхий л үе шатанд хүний эрүүл мэнд, амь насанд сөргөөр нөлөөлөх, эсэх;		x			x					x
	Дүн:	3	19	2	12	8	2	7	5	0	8

Дээрх дүнгээс үзэхэд 22 нөлөөллийн 3 нь шууд, 19 нь шууд бус харин 2 нь өөрөөр зохицуулагдах хэлбэртэй байна. Нийт нөлөөллийн 50% нь нөлөөлөлгүй буюу багатай, 40.9% нь дунд зэргийн нөлөөлөлтэй байхад 9.09% нь их нөлөөлөл үзүүлж байна. Нөлөөлийн үр дүнгийн 63.6% нь түр зуурын ба богино хугацааных бол 36.36% нь урт хугацааны нөлөөлөл байна.

Байгаль орчны болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээний нэгтгэл

Нөлөөллийн төрөл	Эрчим	Үргэлжлэх хугацаа	Хамрах хүрээ	Магадлал	Нийт оноо	Онооны эзлэх хувь %	Нөлөөллийн зэрэг
1. Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт							
Усны чанарын өөрчлөлт	2	3	1	2	8	32	Дунд
Ургамлын бүтцийн өөрчлөлт	3	4	1	4	12	48	Дунд
Хөрсний элэгдэл, эвдрэл, бохирдол	2	4	1	4	11	44	Дунд
Геологийн тогтцын өөрчлөлт	2	4	1	5	12	48	Дунд
Зэрлэг, ан амьтдын орон зайн өөрчлөлт	1	4	1	2	8	32	Дунд
Агаарын орчин /бохирдол/	8	4	1	4	17	68	Дунд
Газар доорх усны нөөц	6	4	2	3	15	60	Дунд
Дундаж						47.4	Дунд
2. Байгалийн нөөцийн ашиглалт							
Газрын гадаргын нөөц баялаг	1	4	2	5	12	48	Дунд
Бэлчээр, тэжээлийн байдал	2	4	1	1	8	32	Дунд
Эрдэс түүхий эдийн нөөц	8	4	1	5	18	72	Дунд
Дундаж						50.7	Дунд
3. Байгаль орчны чанар, нийгмийн өөрчлөлт							
Ундны усны чанар, хэмжээ	4	4	1	2	11	44	Дунд
Хөрсний бохирдол	2	3	1	2	8	32	Дунд
Агаарын чанар	6	4	1	4	15	60	Дунд
Дуу чимээ, шуугианы нөлөөлөл	2	4	1	2	9	36	Дунд
Дэд бүтцийн хөгжилд нөлөөлөл	+						+
Орон нутгийн нийгэм эдийн засагт нөлөөлөл	+						+
Дундаж						43.0	Дунд
4. Байгалийн цогцолборт газар, түүх соёлын дурсгалт зүйл, соёлт давхаргад үзүүлэх нөлөөлөл							
Байгалийн үзэсгэлэнт төрх өөрчлөгдөх	-	-	-	-	-	-	-
Ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх	-	-	-	-	-	-	-
Тусгай хамгаалалтай ба цогцолбор газарт нөлөөлөл	-	-	-	-	-	-	-
Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөл	2	4	1	1	6	24	Бага
Археологи, палеонтологийн олдворт нөлөөлөл	1	4	1	2	7	28	Бага
Дундаж						26.0	Бага
5. Бусад нөлөөлөл							
Тээвэрлэлтээс шалтгаалан хөрс эвдрэх	2	2	1	2	7	28	Бага
Ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, шавж үржих	2	1	1	2	6	24	Бага
Хүчтэй салхи, түймэр газар хөдлөл, аянга	2	1	1	2	6	24	Бага
Дундаж						25.3	Бага
Үр дүн /ерөнхий дундаж/						38.5	Дунд

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

2024 онд Төв аймгийн Сэргэлэн суманд байрлах “Монголын алт” (МАК) ХХК-ийн Евро блок үйлдвэр нь 321,600 м³ блок үйлдвэрлэхээр төлөвлөсөн байна. Үүнээс үзвэл “Дэнжийн элс” уулын хэсэг нь 109,170 м³ цэвэр элс үйлдвэрлэж МАК Евро блок үйлдвэрт нийлүүлэхээр тооцов.

Дээр дурьдсан төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаанаас гарч болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдийг БОННУ-ний зөвлөмжүүд дээр үндэслэн тодорхойлж тэдгээрээс урьдчилан сэргийлэх, түүнийг багасгаж бууруулах арга замыг энэхүү байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд багтаасан болно.

Зорилго: Уулын хэсгийн үйл ажиллагаанаас гарах сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний дагуу төлөвлөгөөт ажлуудыг авч хэрэгжүүлэн нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгахад оршино.

Дээрх зорилгыг биелүүлэхийн тулд дараах зорилтуудыг дэвшүүлэн ажиллана. Үүнд:

- Байгальд шууд болон шууд бус хэлбэрээр үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, байгаль орчны төлөв байдлыг сайжруулах, хэвийн хадгалах, хамгаалах
- Байгаль орчны хяналтаар илэрсэн эрсдэл, сөрөг нөлөөллийг цаг алдалгүй илрүүлж, арилгах бууруулах арга хэмжээг зохион байгуулах
- Монгол улсын Байгаль орчны багц хуулийн хэрэгжилтийг хангах.
- Уулын хэсгийн орчны ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нөхөн сэргээх, арчилгаа, тордолгоог сайжруулах, тогтмолжуулах
- Байгаль орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арилгах талаар заавар зааварчилгааг ажиллагсдад сургалтыг хэлбэрээр өгөх.
- Дүүргийн удирдлага, хяналтын байгууллага, ард иргэдтэй байгаль хамгаалах асуудлаар зөвлөлдөж тэдний саналыг авч хамтран ажиллах
- Хог хаягдлын менежментийг сайжруулах

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Энэхүү төлөвлөгөөний гол зорилго нь дээр тодорхойлсон голлох сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулахад оршино.

Хүснэгт 8

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	Салхи шуурга, хуурайшилт ихтэй үед тоос шороо их байгаа зам талбай, дотоод тээвэр, овоолгуудыг хууваарийн дагуу услах	Уулын хэсэг	м ³	Үйл ажиллагааны зардлаас	Дулааны улиралд	Үйл ажиллагааны зардлаас	Хуурайшилтын үед	MNS4585:2007
		Агаарын чанарын мониторинг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх	Уулын хэсэг	м ³	ОХШХ-т багтсан	2	ОХШХ-т багтсан	Улирал тутам	MNS4585:2007
		Тээврийн хэрэгслийн хурдны хязгаарт хяналт тавих	Уулын хэсэг	м ³	Үйл ажиллагааны зардлаас	Дулааны улиралд	Үйл ажиллагааны зардлаас	Хуурайшилтын үед	MNS4585:2007
2	Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвч	Шимт хөрсний хуулалт, тээвэрлэлт хадгалалтыг стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх	Хөрс хуулалт	м ²	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тухай бүр	Үйл ажиллагааны зардлаас	Хуваарийн дагуу	MNS 5817:2008
		Гацуур, Нарс, Хайлаас, Шар хуайс, Монос моддыг зоогийн газрын урд талбай, амралтын байр, ЗҮТ-ийн зүүн урд талбайд суулгацаар тариалах, Орон нутагт тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг дэмжиж ажиллах	Уулын хэсэг	ш	15,000	300	4.500.000	2, 3-р улирал	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль
		Эзэмшил талбайд олон салаа зам гаргахгүй байх хяналт тавьж ажиллах	Уулын хэсэг	м ²	100,000	Тухай бүр	100,000	Жилийн турш	MNS 5817:2008

		ШМТ-ын асгаралтаас урьдчилан сэргийлэх, хяналт тавьж ажиллах	Уулын хэсэг	м ²	100,000	1	100,000	Жилийн турш	MNS5850:2008
		Хөрсний мониторинг хийх	Эзэмшил талбай	Хяналтын цэг	ОХШХ-т багтсан	2	ОХШХ-т багтсан	2,3-р улирал	MNS5850:2008
3	Гадаргын ба газрын доорхи усны нөөц	Усны хэрэглээг батлагдсан загварын дагуу тогтмол бүртгэж, хяналт тавьж байх	Усны тоолуур	-	100,000	1	100,000	Өдөр тутам	Усны тухай хууль
		Усны чанарын мониторинг хийлгэх	Гүний ус	л	ОХШХ-т багтсан	4	ОХШХ-т багтсан	Улирал тутам	MNS 0900:2005
		Гүний худгийн тоног төхөөрөмж, эрүүл ахуйн бүсийн хамгаалалтыг тогтмол шалгах, тэмдэг тэмдэглэгээг сайжруулах	Гүний худаг	ш	100.000	1	100,000	2-р улирал	Эрүүл мэндийн сайдын 1995 оны 167/335/а/171 тоот хамтарсан тушаалын 1-р хавсралт
4	Амьтны аймаг	Амьтны тухай хууль, тогтоомжийг ажилчдад танилцууж, бүртгэл мэдээллийг сайжруулах	Эзэмшил талбай	Удаа	100.000	1	100.000	2-р улирал	Амьтны тухай хууль
5	Ургамлан нөмрөгт	Ойр орчинд ургах ургамал, ургамлын эвшилд хяналт тавих, бүртгэх, ажиглалт явуулах	Уулын хэсэг	Удаа	100.000	2	100.000	2,3-р улирал	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль
Нийт							5.100.000		

ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уулын хэсгийн техник эдийн засгийн үндэслэлийн V-р бүлгийн Байгаль орчин, нөхөн сэргээлт, хаалтын хэсэгт уурхайн ашиглалт явуулсан талбайг хөдөө аж ахуйн чиглэлээр нөхөн сэргээхээр тусгасан ба шиглагдсан талбайн нөхөн сэргээлт, цаашдын ашиглалтын нөхцөл бүрдүүлэх ажил хөдөө аж ахуйн чиглэлээр тэгшилж засах талбайн гадаргууд зохистой өнцгийг (хэвгийг) үүсгэж бүрдүүлнэ.

Ашиглалтын үеийн техникийн нөхөн сэргээлтээр уурхайн хоосон орон зайг дүүргэх, тэгшлэх, хэлбэржүүлэх, ухашийн хажууг налуулах болон шимт хөрсөөр хучих, суваг шуудуу татах зэрэг ажлууд хийгдэнэ. Уурхайн ойр орчмын зам, талбайд үүсэх хөрсний эвдрэл, гэмтлийг тэгшлэх, түрэх зэрэг ажлуудыг гүйцэтгэнэ.

Ашиглалтын үеийн биологийн нөхөн сэргээлтээр уурхайн шимт хөрсний овоолгыг Хөдөө аж ахуйн чиглэлээр нөхөн сэргээхэд бэлдэж тэгшилж талбайн гадаргууд зохистой хэвгийг үүсгэх ажлууд нэмж хийгдэх тул уурхай эзэмшил талбайн шаардлагатай газруудад салхинаас хамгаалах, тоосжилтыг бууруулах зорилгоор мод, бутаар нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.

Хүснэгт 9

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмж их нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Хөрс, шимт хөрсний овоолгын өндөржилт, налуу, тогтвортой байдлыг хангаж ажиллах	га	1.3	Үйл ажиллагааны зардлаас	Үйл ажиллагааны зардлаас	Улирал тутам	MNS 5917:2008
2	Биологийн нөхөн сэргээлт	Гацуур, Нарс, Хайлаас, Шар хуайс, Монос моддыг зоогийн газрын урд талбай, амралтын байр, ЗҮТ-ийн зүүн урд талбайд суулгацаар тариалах	ш	200	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөнд тусгагдсан		2-3 улирал	Хөрс хамгаалах, цөлжилт өөс сэргийлэх тухай хууль
Нийт								

Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ гэж дүйцүүлэн хамгаалахаар тогтоогдсон газар нутагт сонгон авсан биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, сайжруулахад чиглэгдсэн хамгааллын менежментийн багц арга хэмжээ юм. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлсний үр дүнд тухайн газрын биологийн олон янз байдал хэвийн нөхцөлөөс илүүтэй сайжирсан байх нь дүйцүүлэн хамгааллын эцсийн зорилго болно

Уулын хэсэг нь дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд БОННУ-ны сөрөг нөлөөллийг бууруулах зөвлөмжийн дагуу мэргэжлийн байгууллага орон нутаг, иргэдийн саналыг тусган Нийслэлийн Байгаль орчны газраас өгсөн чиглэлийн дагуу экологийн нөхцөлийн хувьд ижил, дархан цаазат газарт биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, сайжруулах чиглэлээр тодорхой арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслийн хамрах хүрээ нь Улаанбаатар хотын Налайх дүүргийн барилга байгууламж, үйлдвэрлэлийн төвлөрсөн хэсэгт хамаарч байгаа бөгөөд тус дүүргийн 5-р багийн Дэнжийн элс уулын хэсгийн ойр орчимд нүүлгэн шилжүүлэлтэнд хамрагдах айл өрх байхгүй юм.

ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжүүлэх нутаг дэвсгэрийн уурхайн ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд олборлолт эхлэхээс өмнө 2012 онд Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн дагуу ШУА-ийн Археологи ба Палеонтологийн хүрээлэнгээр хайгуул, судалгааг хийлгэсэн бөгөөд тус хайгуул судалгаагаар археологи, палеонтологийн ямар нэгэн олдворт зүйл байхгүй гэсэн дүгнэлт гарсан.

Төслийн хамрах хүрээ нь Улаанбаатар хотын Налайх дүүргийн барилга байгууламж, үйлдвэрлэлийн төвлөрсөн хэсэгт хамаарч байгаа тул тусгайлан “Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө” боловсруулах шаардлагагүйг БОННУ-д зөвлөсөн байдаг.

Гэсэн хэдий ч уурхайн үйл ажиллагааны явцад санамсаргүйгээр археологи ба палеонтологийн олдворууд олдож болзошгүй тул үйл ажиллагааны явцад санамсаргүй олдворууд олдсон тохиолдолд Монгол улсын соёлын өвийг хамгаалах хууль болон компанийн “Санамсаргүй олдворын үед ажиллах журам”-ын дагуу дагаж мөрдөн ажиллана.

Нийт ажилчдад болон шинээр орсон ажилтанд “Санамсаргүй олдворын үед ажиллах журам”-ыг хэрэгжүүлэх тухай сургалтыг явуулна.

НАЙМ. ОСОЛ ЭРСДЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

8.1 Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Компанийн хэмжээнд дагаж мөрдөж байгаа “Хортой ба аюултай бодисын менежментийн төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлж ажиллах ба. Уулын хэсгийн үйл ажиллагаанд техникийн тос, маслыг Евро блокны үйлдвэр болон компанийн Улаанбаатар хот дахь Техник үйлчилгээний төвөөс олгодог бөгөөд бага хэмжээний тосолгооны материалуудыг уулын хэсгийн сэлбэг, хэрэгсэлийн агуулахад хадгалж ашиглах бөгөөд ашиглалт хадгалалтанд уулын мастер тогмол хяналт тавьж ажиллана

Ахуйн хэрэгцээнд хэрэглэгдэх цэвэрлэгээний бодисуудыг аж ахуйн агуулахад хадгална.

8.2 Гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө

Тухайн орчинд гарч болох гал түймрийн нөхцөл нь жил бүрийн хавар намрын хуурайшилтын үе юм. Нөгөө талаар уул уурхайн техник өөрөө болон иргэд түймэр үүсгэх нөхцлийг бүрдүүлж болох юм

Болзошгүй галын аюулаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд нийт ажилчдад тогтмол зааварчилгаа өгч, дүрэм, журмыг танилцуулан хяналт тавьж тоног төхөөрөмжийн бэлэн байдлыг хангаж ажиллана.

8.3 Уурхайн догол, мөргөцөгт нуралт үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө

Уурхайд ашиглалтын үед хөрс хуулалтыг орхигдуулж ашиглалтын системийн хэмжээсүүдийг мөрдөөгүйгээс доголын өндөр хэвийн хэмжээнээс өндөр болж нуралт үүсэх нөхцлийг бүрдүүлэх магадлалтай.

Нуралт үүсэхээс урьдчилан сэргийлж дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

- Нуралт үүсч болзошгүй газарт анхааруулах тэмдэг тавих
- Хөрс хуулалт, элс хайрга олборлолтын зохистой харьцааг хянах
- Уурхайн ашиглалтын системийн хэмжээсүүдийг мөрдөж ажиллана.

ЁС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Монгол улсын хог хаягдлын тухай хууль болон Компаний хэмжээнд мөрдөгдөж байгаа дүрэм, журам Уурхайн хог хаягдлын менежментийн журмыг мөрдлөгө болгон ажиллана.

Хог хаягдлыг ахуйн хог хаягдал, хүнсний хог хаягдал, дахивар хог хаягдал, аюултай хог хаягдал гэсэн байдлаар ангилан ялгаж дахин ашиглагдах хэсгийг нь хоёрдогч түүхий эдийн

цэгт нийлүүлэн, үлдэх буюу ашиглагдахгүй хэсгийг гэрээний дагуу хогийн цэгт зайлуулна. Овор ихтэй төмөр болон модон хаягдлыг түр хадгалах талбайд хадгалж аж ахуйн болон бусад зориулалтаар дахин ашиглана.

Техник, хүнд машин механизмын засвар үйлчилгээнээс гарсан бага хэмжээний тос маслыг цуглуулан зориулалтын битүүмж алдагдахааргүй саванд түр хадгалж, дүүрсэн үед нь “Монпити ойл”- ХХК тай хийсэн гэрээний дагуу дуудлага өгч нийлүүлнэ

Хог хаягдал зайлуулах хэлбэр

Хүснэгт 10

№	Гарах хог хаягдал	Зайлуулах арга хэлбэр
1	Ахуйн хэрэглээний хуурай хог хаягдал	Налайхын “Тохижилт үйлчилгээ” ОНӨААТҮГ-тай хийсэн гэрээний дагуу зайлуулах.
2	Ахуйн хэрэглээний шингэн хог хаягдал	“Төв Чандмань” ДЭХГ-тэй байгуулсан гэрээний дагуу зайлуулах.
3	Техник, хүнд машин механизмын засвар үйлчилгээнээс гарсан бага хэмжээний тос маслыг цуглуулан зориулалтын битүүмж алдагдахааргүй саванд хадгална.	“Монпити ойл” ХХК, Түмэн эгшиг ХХК-тай хийсэн гэрээний дагуу дуудлага өгч нийлүүлэх
4	Дахивар хог хаягдал	“Төвшин сайхан мөнх” НҮТББ-тэй хийсэн гэрээний дагуу нийлүүлэх

АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Зорилго: Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хяналтын цэгүүдэд, хуваарийн дагуу хийж уурхайн үйл ажиллагаанаас үүсэх нөлөөллийг хянах, зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрүүлэхгүй байхад оршино.

Төслийн БОННУ-гээр тогтоосон мониторингийн цэгүүдэд агаарын найрлага болон тоосжилт, усны чанар, хөрсний бохирдлын судалгааг тогтсон хугацаанд хийхээр төлөвлөв Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт дараах зүйлсийг тусгасан болно. Үүнд:

- Байгаль орчны бүрэлдэхүүн тус бүрт үзүүлэх нөлөөлөл;
- Хяналт-шинжилгээ явуулах зайлшгүй шаардлагатай үзүүлэлтүүд;
- Хяналт-шинжилгээ явуулах төрөл, хэлбэр;
- Хяналт-шинжилгээ хийх, сорьц авах цэгийн байршил;
- Хяналт-шинжилгээ явуулах хугацаа, давтамж;

- Хяналт-шинжилгээ явуулах арга, аргачлал;
- Хяналт-шинжилгээ явуулахад шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмж; Хяналт-шинжилгээний үр дүнг нэгтгэх, тайлагнах арга, хэлбэр зэрэг болно

НЭГ. ХӨРСНИЙ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ

1.1. Хяналт - шинжилгээ явуулах үзүүлэлт:

- ❖ Хөрсний өнгөн үе давхаргын агро химийн үндсэн үзүүлэлт, зонхилох ион, давсжилт, CaO, SiO₂
- ❖ Cd, Cr, Hg, Br, Pb, Zn, Cu, Co, Sr, Rb, Zr зэрэг хүнд металлын бохирдлын төвшнийг тодорхойлуулах

1.2. Хийх ажлын дараалал

- ❖ Хөрсний зүсэлт хийх (0.5-1.0 м гүн).
- ❖ Орчин, хөрсний гадарга, хөрсний зүсэлтийн фото зураг авна.
- ❖ Хөрсний зүсэлтийн морфологи бичиглэл хийнэ
- ❖ Дээж авалт (дээж тус бүр гүн, өнгө, ... солбилцол бичсэн хаягтай байна)
- ❖ Итгэмжлэгдсэн лабораторит хүргүүлэн задлан шинжилгээ хийлгэнэ.

1.3. Хяналт-шинжилгээ явуулах хугацаа, график

- ❖ Улирал тутам

1.4. Хэрэглэгдэх багаж төхөөрөмж

- ❖ Зүсэлт хийх хүрз
- ❖ Хөрс дээжлэгч уут, сав
- ❖ Фото аппарат

1.5. Аргачлал

- ❖ MNS 3985-87 Хөрсний ариун цэврийн байдлын үзүүлэлтийн нэр, төрөл
- ❖ MNS 3310-91 Хөрсний агро химийн үзүүлэлтийг тодорхойлох
- ❖ MNS 3298-1991 Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд
- ❖ MNS 2305-94 Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам

1.6. Стандарт нормоор зөвшөөрөгдөх хэмжээ

- ❖ Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 5850:2008.

ХОЁР. УСНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ

2.1. Усан орчинд үзүүлэх нөлөөлөл

- ❖ Гүний усанд бохирдол дамжих

2.2. Хяналт-шинжилгээ явуулах үзүүлэлт

- ❖ Усны чанарын үндсэн үзүүлэлт, Био идэвхит нэгдлүүд
- ❖ Бактериологийн үзүүлэлтүүд

2.3. Хяналт-шинжилгээний төрөл хэлбэр

- ❖ Сорьц авч шинжилгээ хийлгэх

2.4. Байршил

- ❖ Гүний худаг

2.5. Хэрэглэгдэх багаж төхөөрөмж

- ❖ Дээжлэгч болон цэвэрхэн усны шил, сав

2.6. Хийх ажлын дараалал

- ❖ Усны дээж авах саваа бэлтгэнэ, сайтар цэвэрлэсэн байна.
- ❖ Дээж авах гэж буй усаар сав болон бөглөөг 2-3 удаа зайлна.
- ❖ Бактериологийн шинжилгээ хийлгэхдээ тусгай ариутгасан саванд авна.
- ❖ Дээж авалт (дээж тус бүр хаягтай байна).
- ❖ Итгэмжлэгдсэн лабораторит хүргүүлэн задлан шинжилгээ хийлгэнэ.

2.7. Хяналт-шинжилгээ явуулах хугацаа график

- ❖ Итгэмжлэгдсэн лабораторийн хэмжилтийг улирал тутам

2.8. Аргачлал

- ❖ MNS 3934:1986 Ундны ус-Химийн шинжилгээ хийх-дээж авах, хадгалах, зөөвөрлөх
- ❖ MNS 5667-2:2001 Усны чанар-Дээж авах-2-р бүлэг Дээж авах арга
- ❖ MNS 4867:1999 Усны чанар-Дээж авах-3-р бүлэг Авсан дээжийг зөөвөрлөх, хадгалах арга
- ❖ MNS (ISO) 5667-6:2001 Усны чанар Дээж авах-6-р бүлэг Гүний уснаас дээж авах

2.9. Стандарт нормоор зөвшөөрөгдөх хэмжээ

- ❖ Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 6148:2010
- ❖ Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюул байдлын үнэлгээ MNS900:2005

ГУРАВ. АГААР ОРЧНЫ БОХИРДОЛ

3.1. Хяналт шинжилгээ явуулах зайлшгүй үзүүлэлтүүд:

- ❖ Агаар дахь NO₂, SO₂-ийн агууламж, тоос PM10, PM2.5, дуу чимээ

3.2. Хяналт шинжилгээ явуулах төрөл, хэлбэр:

- ❖ Сорьц авах (агаар, тоос,)
- ❖ Хэмжилт хийх (NO₂, SO₂, тоосжилт, дуу шуугиан)

3.3. Байршил

Түүхий эдүүдийн хадгалах, зөөвөрлөх үеийн тоосжилтоос үүсэх агаар бохирдлыг хянах

- ❖ Түүхий эд хадгалах талбайд /Салхины чиглэлийн дагуу эх үүсвэрээс 20-30 м зайд/
- ❖ Хогийн цэг /Салхины чиглэлийн дагуу эх үүсвэрээс 20-30 м зайд/
- ❖ Үйлдвэрийн албан байрлуу орж гарах хаалганы орчимд /энэ нь эх үүсвэрээс холдсон хяналтын харьцуулах цэгийн байрлал болно/

3.4. Хийх ажлын дараалал:

- ❖ Тогтоосон хугацаанд сонгосон цэгт багажийг байрлуулна.
- ❖ Орчны бичиглэл хийнэ. Цаг агаарын төлөв байдлын талаар орчны бичиглэл хийнэ.
- ❖ Хэмжилт хийх үеийн агаар, хөрсний температур, салхины хурд, чиглэл, агаарын харьцангуй чийг зэрэг үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж тэмдэглэл хөтөлнө.
- ❖ Зориулалтын автомат багажны тусламжтайгаар хэмжилтийг гүйцэтгэнэ.

3.5. Хяналт шинжилгээ явуулах хугацаа, давтамж:

- ❖ Өөрийн багажаар хийх хэмжилтийг сар бүр
- ❖ Итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээг улирал тутам

3.6. Хяналт шинжилгээ явуулах арга, аргачлал:

- ❖ MNS 5003:2000. Чимээ шуугианы-Хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуй. Чимээ шуугианыг хэмжих
- ❖ MNS 0017-5.1.21:92. Авто тээврийн хэрэгслийн дуу чимээ, дуу чимээний хүлцэх түвшин, хэмжих арга
- ❖ MNS 0012-013:1991. Ажлын байрын агаар. Ажлын байрны агаарын бүс
- ❖ Бусад хамаарах аргачлал

3.7. Стандарт нормоор зөвшөөрөгдөх хэмжээ:

- MNS 0012-013:91. Ажлын бүсийн агаар. Эрүүл ахуйн шаардлага
- Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 4585 :20

ОРЧНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ЗАРДАЛ

Хүснэгт 11

Энэхүү орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн зардлыг гаргахдаа ЦУОШГ-н харьяа БОХЗТЛ, Ханлаб ХХК лабораторид мөрдөгдөж буй үнийг үндэслэн зардлын тооцоог гаргав.

Хяналт шалгалт хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгж зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэгч	Хамтран хэрэгжүүлэгч	Баримтлах хууль стандарт
Хөрс								
Хөрсний агро химийн үндсэн үзүүлэлтүүд	Шимт хөрсний овоолго, Засварын талбай, хогийн цэг, Уурхай орчимд	Удаа	2 дээж 4 удаа	59.000	472.000	МАК Дэнжийн элс	ГЗГЭХ-ийн Хөрс судлалын лаборатори, ЦУОШГ-н харьяа БОХЗЛ	MNS 5850:2008
Хүнд металлын шинжилгээ /12 элемент/		Удаа	2 дээж 4 удаа	45000	360.000			
Дүн				125.900	635.600			
Агаар								
NO ₂ , SO ₂	Олборлолтын талбайн ойролцоо, шигшүүрийн дэргэд, дотоод тээврийн зам	Удаа	4 дээж 4 удаа	16.500	264.000	МАК Дэнжийн элс	ЦУОШГ-н харьяа БОХЗЛ	Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 4585 :2007
Тоос PM10, PM2.5			4 дээж 4 удаа	30.000	480.000			
Дуу чимээ			4 дээж 4 удаа	3,000	48.000			
Дүн				49,500	792,000			
Ус								
Усний хими	Худаг 4	Удаа	3	55.000	165,000	МАК Дэнжийн элс	Ханлаб ХХК, ЦУОШГ-харьяа БОХЗЛ	MNS 0900:2010
Бактериологийн шинжилгээ	Ундны ус	Удаа	3	51.000	153,000			
Хүнд металлын шинжилгээ	Хаягдал ус, Ундны ус	Удаа	4	68,500	274,000			
Дүн				174.500	592,000			
Нийт дүн					2,019,600			

**АРВАН НЭГ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Хүснэгт 12

Авах арга хэмжээ	Хугацаа, давтамж	Урьдчилсан зардал, төг	Хэрэгжүүлэгч	Гарах үр дүн
Байгаль орчны менежментийн тогтолцоог сайжруулах талаар мэдлэг, ойлголтыг ажилчдад өгч байх.	Жилийн турш	100,000	Байгаль орчны мэргэжилтэн	БОМТ-г хэрэгжүүлэх
Сургалтын төлөвлөгөөг батлуулж төлөвлөгөөний дагуу нийт ажиллагсад сургалтыг тогтмол орж байх	Улирал тутам	100,000	Байгаль орчны мэргэжилтэн	БОУТ-г хэрэгжүүлэх
Ус ашиглалтын дүгнэлт гаргуулан, гэрээ байгуулах	1-р улирал	845,000	Ерөнхий инженер, БО-ны мэргэжилтэн	Усны тухайн хуулийн 28.4 заалтыг хэрэгжүүлэх
Хаягдал усны дүгнэлт гаргуулах, зөвшөөрөл авах	2 улирал	100,000	БО-ны мэргэжилтэн	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн 6.1-ийн хэрэгжилтийг хангах
Налайх дүүргийн V-р хорооны иргэдэд 100 ширхэг модыг суулгацаар өгч, тарих заавар зөвлөмжөөр хангаж ажиллах	2, 3 улирал	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөнд тусгагдсан	Евро блок үйлдвэр, V-р хороо	Орон нутагт тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг дэмжин ажиллах
Дүн		1.145.000		

**АРВАН ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ
ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧИД, ОРОЛЦОГЧ
ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ХУВААРЬ**

Хүснэгт 13

№	БОМТ,БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	Дүүргийн удирдлага, хяналтын байгууллага, дүүргийн ард иргэд, үйлдвэрийн удирдлагууд	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилт цаашид БО хамгаалах асуудлаар зөвлөлдөж тэдний саналыг авч хамтран ажиллах	2024.10.15	300.000	Үйлдвэрийн дарга Байгаль орчны мэргэжилтэн	Налайх дүүрэг V-р хороо

**АРВАН ГУРАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
НИЙТ ЗАРДАЛ**

Хүснэгт 14

Менежментийн төлөвлөгөө	Зардлын хэмжээ,төг
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал	5.100.000
Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал	1.145.000
Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал	2.019.600
Дүйцүүлэн хамгаалах ажил	20.000.000
Нийт	28.264.600

